

ДОСЛІДНИЦТВО ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

Стаття висвітлює можливості застосування дослідницького методу навчання для розвитку творчих здібностей та здійснення професійного самовизначення учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Визначає ефективні форми та педагогічні підходи організації дослідницької діяльності в умовах сучасної сільської школи.

Ключові слова: сільськогосподарська дослідницька діяльність, лабораторна робота, гурткова робота, організація досліджень, профорієнтація учнів.

Зміна форми власності в аграрному секторі виробництва, з державної на приватну, вимагає перебудови змісту освіти всіх рівнів підготовки працівників сільськогосподарських товариств. Сучасні фермерські товариства потребують компетентних працівників з активною життєвою позицією, які б здійснювали раціональне ведення господарства і виробництва конкурентоздатної продукції, відповідно до вимог ринку та особливостей регіону. Роль загальноосвітніх навчальних закладів у вирішенні даної проблеми – здійснити ознайомлення з основними сучасними технологіями виробництва; підготувати до активної трудової діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства; здійснити різнобічний розвиток індивідуальності особистості на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб; створити умови для професійного самовизначення; вироблення умінь практичного і творчого застосування здобутих знань [2]. Також, змінилися умови навчання в сільській місцевості. Більшість учнів приїжджають до школи з інших населених пунктів, які не мають загальноосвітніх навчальних закладів. У таких умовах, обмежена тривалість знаходження учнів у школі, що ускладнює організацію навчально-виховного процесу в позаурочній і позакласній формах. Для реалізації поставлених завдань педагогам необхідно застосовувати нові більш ефективні в сучасних умовах форми і методи навчання. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є застосування в навчально-виховному процесі дослідницького методу.

Теоретичні основи дослідницької діяльності учнів розробляли В.Н. Андреев, Н.М. Зверева, О.І. Щербаков, В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко, та інші вчені. В їхніх роботах висвітлюється сутність дослідницької діяльності, розглядаються її основні компоненти, аналізуються питання оцінювання результатів проведених учнівських досліджень. В аспекті розробки теоретико-методичних засад організації науково-дослідної діяльності учнів досліджували А.А. Давиденко, Л.І. Ковбасенко, Л.Є. Осипенко, Е.В. Соломкина, А.А. Яценко та інші. У цих роботах закладено теоретичні основи та висвітлено методичні питання залучення та керування науково-дослідною роботою в школі та позашкільних навчальних закладах. У працях Кузьменка В.В. зазначено важливу роль науково-дослідницької діяльності у формуванні стійких глибоких знань та наукового світогляду учнів. У наукових працях Васильєвої С.О. відзначено необхідність дидактичного обґрунтування та створення відповідної моделі організації кожного етапу науково-дослідної роботи, для отримання позитивного навчально-виховного впливу на учнів. Тому, постає важливе завдання розробки науково-обґрунтованого підходу до організації сільськогосподарського дослідництва в навчальному процесі учнів для розвитку творчих здібностей та проведення профорієнтаційної роботи.

Стаття має на меті визначити умови ефективної організації сільськогосподарського дослідництва, спрямованого на розвиток творчих здібностей та здійснення профорієнтації учнів на професійну діяльність працівників фермерських господарств.

Проаналізувавши науково-методичну літературу з проблеми дослідження та вивчивши досвід роботи дослідницьких гуртків у загальноосвітніх навчальних закладах, нами було визначено наступні принципи організації дослідницької діяльності у школах сільської місцевості, яка б розвивала творчі здібності учнів та забезпечувала виконання профорієнтаційної роботи:

- дослідницька робота повинна бути організована на науковій основі з врахуванням вимог сучасності;
- вона повинна здійснюватися в процесі гурткової роботи в тісному поєднанні з трудовим навчанням;
- зміст досліджень повинен відповідати напрямкам діяльності сільськогосподарських товариств розташованих поблизу навчального закладу та мати спільне з повсякденним життям учнів;
- складність досліджень та експериментів повинні бути посильними та відповідати індивідуальним та віковим особливостям учнів;
- дослідницька діяльність повинна мати систематичний характер;
- організація творчої дослідницької діяльності повинна здійснюватись за допомогою інтерактивних методів навчання.

Організація навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах здійснюється на основі науковообґрунтованих сучасних педагогічних технологій та дидактичних принципів. Це можливе за умови розробленої, затвердженої та рекомендованої для використання навчальної програми Міністерством освіти і науки України чи регіональним управлінням освіти. З метою дотримання відповідних вимог педагогічної науки до ефективності організації дослідницької діяльності, нами розроблена програма гурткової роботи для учнів 5-9 класів «Сільськогосподарське дослідництво». Програма розрахована на проведення занять з учнями 5-7 класів по 35 годин кожного навчального року, а з учнями 8-9 класів – по 68 годин на рік. Вона передбачає проведення експериментів та досліджень у галузі сільського господарства, поглиблення знань ведення домашнього господарства та формування початкових знань фермерської діяльності. Програма спрямована на учнів, що вже мають базові знання з розділів «Технологія вирощування рослин» та «Технологія догляду за тваринами» навчального предмету «Трудове навчання». Також вона здійснює міжпредметні зв'язки між такими навчальними предметами, як природознавство, біологія, хімія та фізика. Структура програми гурткової роботи «Сільськогосподарське дослідництво» для 5-9 класів сільських шкіл має концентричну побудову та включає «Вступ» і шість розділів: «Сільськогосподарські галузі виробництва», «Дослідницька діяльність у сільськогосподарській праці», «Світ рослин», «Ґрунти», «Негативні впливи на рослини», «Підведення підсумків дослідницької діяльності».

Пропонована програма гурткової роботи, у теперішній час, проходить апробацію в школах сільської місцевості Чернігівської області.

Проблема відвідування в позаурочний час гуртків, яка виникає з необхідності учням приїжджати до школи з інших сіл, що не мають загальноосвітніх навчальних закладів, вирішується наступним чином. Пріоритетним для гурткової роботи обрано напрямок дослідницької діяльності в галузі рослинництва. Догляд за рослинами можна здійснювати не так часто, як того вимагають тварини, що не примушує затримуватися гуртківців після уроків кожного дня. Також, експериментальні групи рослин можуть знаходитись у учнів

вдома, тож їм зручніше буде створювати спеціальні умови та проводити необхідні експерименти чи спостереження.

Як довела практика організації сільськогосподарського дослідництва у школах сільської місцевості, раціональніше здійснювати дану діяльність у позакласній формі, з ряду причин. По-перше, цілеспрямоване дослідження вимагає досить багато часу на його проведення, а жодна з навчальних програм шкільних навчальних предметів не містить на це відповідної кількості годин. По-друге, всі учні класу не будуть займатися дослідженнями в галузі сільського господарства, оскільки одиниці мають схильність та інтерес до цього виду діяльності. Але залучення до проведення дослідницької роботи необхідно здійснювати поступово з дотриманням систематичності навчальної діяльності.

Виникає проблема в тому, що залучення до дослідницької діяльності необхідно здійснювати поступово з дотриманням систематичності навчальної діяльності. З цією метою нами було проведено аналіз навчальних програм, за якими навчаються в загальноосвітніх закладах сільської місцевості, та визначено, що найбільш сприятливі умови для первинного і поступового залучення учнів до проведення сільськогосподарського дослідництва виникають на уроках трудового навчання. Тематичні плани, для кожного класу, навчальної програми «Трудове навчання. 5-9 клас» [6] включають розділи «Технологія вирощування рослин» та «Технологія догляду за тваринами», спрямовані на формування в учнів знань та вмінь раціонального ведення домашнього господарства та виконання сільськогосподарських робіт. На вивчення цих розділів програмою відводиться від 6 до 11 годин навчального навантаження, залежно від класу. За умови, якщо вивчення деяких тем цих розділів проводити за допомогою проведення лабораторних робіт, вчитель зможе не тільки навчати учнів більш широко застосовувати методи наукового пізнання світу, але й визначати здібних учнів до дослідницької діяльності. Закріпити інтерес учнів, який може виникнути в ході виконання лабораторної роботи, можна за рахунок індивідуальних творчих завдань. Такий перелік завдань повинна містити кожна лабораторна робота, яку виконує учень у школі, а вдома, за бажанням, він зможе одне з них опрацювати більш ґрунтовно. Творчі завдання повинні мати конкретно сформульовану проблему, яку учень може дослідити вдома чи в межах населеного пункту та дати приблизні варіанти вирішення проблемної ситуації. Учням, які постійно виконували індивідуальні завдання і були зацікавлені ходом дослідницької діяльності, було запропоновано відвідувати гурток «Сільськогосподарське дослідництво».

Тематика дослідницьких робіт, що проводять гуртківці, повинна формулюватися керівником у відповідності до напрямку діяльності сільськогосподарських товариств розташованих поблизу навчального закладу та мати спільне з повсякденним життям учнів. За умови, якщо для формулювання висновків проведених досліджень учню необхідно визначити дані для аналізу та порівняння по фермерських господарствах, то вчитель домовлявся з керівництвом місцевих агротехнічних товариств чи приватних об'єднань фермерів на проведення відповідних експериментів. Наприклад, визначення параметрів обробітку ґрунту для посіву озимої чи ярової пшениці. Це сприяє не тільки закріпленню знань та формуванню практичного досвіду, а й ознайомлення з умовами та змістом праці робітників фермерських господарств.

Під час формулювання завдань керівнику гуртка необхідно підбирати відповідний рівень складності для різних вікових груп гуртківців, який повинен бути посилюючим для них. Для учнів 5-7-их класів здебільшого дослідницькі завдання будуть стосуватися виконання спостережень за ростом рослин. До того ж, необхідно враховувати ті знання та уміння, що повинні бути сформовані в учнів на предметах природничих дисциплін, які вони можуть використати та закріпити в ході проведення спостережень. Тому тематика

досліджень учнів 5-7 класів повинна узгоджуватися з навчальним матеріалом таких предметів, як природознавство та трудове навчання [3]. Учні ж 8-9-их класів можуть виконувати власні більш самостійні науково-пошукові та науково-дослідницькі роботи. Однак насамперед, організовуючи дослідницьку діяльність восьмикласників, необхідно враховувати принцип систематичності навчання та специфіку рост сільськогосподарських рослинних культур, який припадає на весняно-літній період. Тому, учень складає наступний проект дослідницької діяльності: гуртківець 8-го класу восени обирає тему; взимку опрацьовує її теоретичну сторону; навесні і в літку проводить потрібні експерименти; у 9-му класі аналізує отримані емпіричні дані та узагальнює результати, розробляє відповідні рекомендації для фермерського господарства, щодо розв'язання поставленої проблеми, пропонує враховувати їх під час проведення сільськогосподарських робіт та повідомити про результати нововведень; а вже в кінці навчального року зможе сформулювати висновки отримані в ході його науково-дослідницької діяльності, та доповісти про це на шкільній науково-практичній конференції.

Діяльність кожного учня в гуртку має індивідуальне спрямування. Навіть учні 5-7-х класів проводячи однакові за тематикою дослідження, кожен з них має свою певну специфіку. По закінченню роботи учні, у формі навчальної конференції, діляться своїми результатами. Це дає можливість кожному з них: відчувати значущість своєї праці та отримати більший досвід; виконувати завдання, що відповідають їх рівню підготовки та розвитку здібностей; індивідуальна робота учнів до активізації творчої діяльності, під час виконання завдань.

У процесі організованого сільськогосподарського дослідництва органічно може здійснюватися формування початкових базових знань і вмій застосування сучасних сільськогосподарських технологій, розвиток творчих здібностей та забезпечувати професійне самовизначення учнів сільської місцевості за напрямом фермерської діяльності. У подальшому планується розробити та дослідити ефективність шляхів уключення учнів у систематичну дослідницьку діяльність у наступній послідовності: спостереження за розвитком рослин у природних та штучних умовах, лабораторні експерименти, модельно-польові та польові дослідження.

Література:

1. Большая Н.В. Науково-дослідницька діяльність у школі // Управління школою. – 2008 – №19-21. – С. 85-87.
2. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). Схвалена 22.11.2001 р. Міносвіти і науки України. // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – №2.
3. Кузьменко В.В. Формування в учнів наукової картини світу (XX століття): Навчальний посібник. – Херсон: РІПО, 2006. – 222 с.
4. Оржеховська В.М. Професійна орієнтація в процесі трудового навчання.- В кн. Трудове навчання в школі. – К.,1984. – С. 76-79.
5. Осипенко Л.Є. Формування дослідницьких вмій сільських школярів // Пост методика. – 2005. – №1. – С.27-33.
6. Трудове навчання. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. – К.: Перун, 2005. – 256 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: «Академія», 2000. – 544 с.

Джевага Г.В.

ОПЫТНИЧЕСТВО КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ УЧЕНИКОВ СЕЛЬСКИХ ШКОЛ

В статье изложены возможности применения исследовательского метода обучения для развития творческих способностей и осуществления профессионального самоопределения учеников общеобразовательных учебных заведений. Определяет эффективные формы и педагогические подходы организации опытничества в условиях современной сельской школы.

Ключевые слова: сельскохозяйственная исследовательская деятельность, лабораторная работа, кружковая работа, организация исследований, профориентация учеников.

Dzhevaga G.V.

RESEARCHING AS PEDAGOGICAL MEAN OF DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES AND PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF PUPILS OF VILLAGE SCHOOLS

The article lights up possibilities of usage of research method of teaching for development of creative abilities and realization of professional self-determination of pupils of general educational establishments. The article determines effective forms and pedagogical approaches of organisation of research in the conditions of contemporary village schools.

Key words: agricultural research activity, laboratory work, work of group, organisation of researches, vocational orientation of pupils.

УДК 37.032

Ільїна В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Наукова стаття присвячена особливостям формування правової свідомості та правової культури в процесі здійснення правового виховання учнів. Визначено перелік програм, у відповідності до яких здійснюється викладання основ правознавства, проведено їх коротку характеристику. Особливу увагу приділено аналізу навчальної програми «Правознавство (практичний курс)» для 9-х класів, вказано її мету, завдання, значення.

Ключові слова: правова культура, правове виховання, правові норми, правові цінності, правомірна поведінка.

На етапі становлення громадянського суспільства, суверенної демократичної української держави, інтеграції України до Європейського співтовариства особливого значення набуло завдання підвищення рівня правосвідомості та правової культури громадян. Ефективне розв'язання цього завдання прямо пов'язане з правовим вихованням та юридичною освітою населення. Насамперед, це стосується навчання й виховання молодого покоління та майбутніх фахівців-юристів, які повинні не лише знати й неухильно дотримуватися вимог законів та інших нормативно-правових актів, але й уміло застосовувати їх у своїй практичній діяльності та побуті.

Особливої актуальності загальна юридична освіта набула й з огляду на проведення в Україні конституційно-правової реформи. Розуміння основ функціонування держави і права стає необхідною умовою активної життєвої позиції кожного громадянина України. Без глибокого знання змісту прав, свобод, обов'язків, механізмів їх здійснення та гарантій